

ina, 28. maaliskuuta KULT
1992

Estonian lavalle loihdittiin pula-ajan rokokooilluusio

Jussi Tapola ohjasi Massenetin Manonin epookkihenkeen

Tallinna
Helsingin Sanomat
Hannu-Ilari Lampila

Kun Suomessa puhutaan *Manon*-opperasta, tarkoitetaan yleensä Giacomo Puccinin *Manon Lescautia*. Jules Massenetin *Manonin* olemassaolo olisikin Suomessa melkein unohdettu, ellei siitä tunnetaisi paria kaunista aaria ja duettoa.

Massenetin *Manonin* on hyvä tilaisuus käydä tutustumassa Tallinnan Estonia-teatterissa, jonne suomalainen Jussi Tapola on ohjannut sen oikeaoppisen epookkidraaman henkeen. Eloisa esitys todistaa *Manonin* kuuluvan keskeiseen oopperaohjelmistoon.

Selvää sinänsä on, että Puccinin *Manon Lescaut* on kahdesta samanaiheisesta oopperasta parempi: se on dramaturgialtaan tehokkaampi, aarioiltaan intohimoisempi ja orkestroinniltaan värikkäämpi.

Massenetin *Manonissa* on kuitenkin aivan oma viehätyksensä, joka Puccinin oopperasta puuttuu. Ranskalaisena Massenet on mestari loihtimaan esiin 1720-luvun rokokomaailman. Kevytmielisyyttä ja huvittelunhalu kukoistavat, tunnelmat vaihtelevat nopeasti, sävelet soivat siroasti ja leikkilisesti ja puhkeavat myös herkästi somaan tunteikkouteen.

Itse päähenkilö, nuori kaunotar Manon on Massenetin oopperassa kaikista kevytmielisyydestään ja nautinnonhalustaan huolimatta täysin vailla häijyjä ja kovia piirteitä. Traaginen kohtalo käsittelee häntä paljon armeliaammin kuin Puccinin oopperan sankaritarta.

Ohjaajan tehtävää helpottaa huomattavasti se, että Massenetin *Manonin* juoni poikkeaa suuresti Puccinin oopperasta – mikä toisaalta saattaa hieman sekoittaa yleisöä. Ohjaajalla on käsissään kokonaan erilainen kertomus.

Juuri nuoren ja kauniin *Manonin* tarinan kertominen on Tapolan ohjausidea. Samalla kun Manon elää lyhyttä kukoistuskaut-

Ivo Kuusk ja Anu Kaal tekevät Massenetin *Manonista* vakavien keski-ikäisten ihmisten tragedian.

taan kevyen tunteellisenä ja huolettomana, hänen elämänsä muuttuu kaiken aikaa myös legendaksi.

Osoittaakseen näkökulmansa mahdollisimman selvästi Tapola käyttää kahta kertojahahmoa, miestä ja naista, jotka seuraavat usein tapahtumia mykkinä todistajina. Nainen kantaa kaulallaan hurdy-gurdyä, kiertävien markkinanalaularien soitinta. Tapola käyttää tätä pariskuntaa myös aktiivisissa rooleissa: palvelijoina ja pelisalin hoitajina.

Ilmeisesti Tapolalle on ollut tärkeää välttää suoran, naiivin illuusion vaikutelmaa. Kertojan näkökulma toimii eräänlaisena älyllisenä suodattimena, jonka lempeä ironia ei kuitenkaan koskaan riko epookkinäytelmän tuntua.

Esitys herkuttelee rokokootunnelmilla

Itse asiassa tietty distanssi on antanut Tapolalla vapauden myös herkutella ja leikitellä Ranskan 1720-luvun maailman illusorisilla tunnelmilla ja näkymillä. Tässä esityksessä toiminnan jännite ja syke ovat ranskalaisen vilkkaita. Mukana on myös paljon hilpeitä ja viihdyttäviä kohtauksia, jotka pitävät ikävää loitolla. Elämänhalu kuohuu, myös onnettomien seurauksin.

tekivät tästä nuorten rakastuneiden hölmöjen tarinasta keski-ikäisten tragedian. Koloratuuri-sopraano Anu Kaal vaikuttaa kuitenkin näyttämöllä sirolta rokokootyöltä. Parhaimmillaan hänen äänensä helisi taiturillisesti ja viehättävän tunteikkaasti, joskin aläänet olivat usein kovin säröisiä.

Solistit joutuvat laulamaan liikaa

Estonia-teatterin pienen solistikunnan jäsenet joutuvat kaikesta päättäen laulamaan liikaa. Ajoittain myös Ivo Kuuskin tenori soi raskaita, mutta nousuissa ja laajoissa melodialinjoissa se terästyi komeasti. Periaatteessa Kuuskin tenori on liian raskas ja sankarillinen ritari Des Grieuxin ranskalaisosaan. Myös hahmona hän hyvin vakava, joskaan ei epäuskottava: tämä Des Grieux on rakkaudessaan niin tosissaan, ettei osaa muuta ajatellakaan.

Notkeääninen, lämminsointinen baritoni Väinö Puura on sitä huolettomampi huvivili Kersantti Lescautina. Karskin ja amoraalisen ulkoarensa alla tämä Lescaut on kuitenkin tunteellinen rokokooihminen hänkin.

Muu solistijoukko pitää hauskaa huvittelevina ja pilaillevina rokokooilymyksinä ja laulaa iloisien sulavasti. Kuoro myötäilee samassa hengessä. Uno Kreen tekee varmakäyttöksisen ja kyynisen rokokooiherran Des Grieuxin isästä.

Arvo Volmer on taitava nuori kapellimestari, joskaan hän ei saa Estonia-teatterin orkesteria soittamaan yhtä värikkäästi, notkeasti ja iskevästi kuin sen ylikapellimestari Eri Klas. Massenetin musiikin hempeyden ja sirouden Volmer vangitsi yleisesti ottaen varmasti. Tarpeen vaatiessa hän tiensä joustavasti dramaattista jännitettä ja synkisti tunnelmaa. Soinnin taso vaihteli kepeästä täyteläisyydestä hauraaseen harmauteen, ja soittokurissa oli paikoin väsähtämisen merkkejä.

Virolaisten taiteilijoiden luonne on suomalaisia leikkisempi ja kepeämpi. Heidän on helppo eläytyä rokokootyylisiin, jonka sirostelut he ovat omaksuneet vaittomasti – joskin käytös- ja liikehtimistavoissa olisi toki vielä opittavaa.

Vaikka Estonia-teatterilla on varmasti paha materiaalipula, lavastaja Eldo Renter on rakentanut jännittävän ja moniulotteisen rokokoomaailman Estonia-teatterin pienelle näyttämölle. Yleisö saa nähtäväkseen majatalon, rakastavien lemmentien, pelisalin, kansanjuhlan, kirkkotilan ja lopuksi nääntyneen Manonin määränpään, aution tienristeyksen.

Vaikka lavastemateriaalin laadussa ei ole aina kehumista, se ei peitä Renterin kekseliäisyyttä, tyylin tuntemusta ja suurta ammatitaitoa. Solistit ovat saaneet kantaakseen ainakin yleisön puolelta katsoen upean koristeelliset puvut, kun taas kuorolaisten rokokoolenkejä ja miesten asusteita on kaivettu teatterin pukuvarastosta. Tästä syystä väriskaala on hieman sattumanvarainen.

Estonia-teatterin pahimpia ongelmia on nykyään se, että sen solistit ovat joko laulajiksi melko iäkkäitä tai hyvin nuoria. Keskipolvi puuttuu.

Ensi-illassa pääosat lauloivat Anu Kaal ja Ivo Kuusk, jotka